

COP31
TÜRKİYE
ANTALYA

Climate
High-Level
Champion

• ANALİZ

İklim Uçurumunu Kapatmak: Afrika'nın Adil Dönüşümü için Bir Katalizör Olarak Türkiye'nin COP31 Başkanlığı

Tunç Demirtaş, Said Abubakar Garba

İKLİM UÇURUMUNU
KAPATMAK: AFRİKA'NIN
ADİL DÖNÜŞÜMÜ İÇİN
BİR KATALİZÖR OLARAK
TÜRKİYE'NİN
COP31 BAŞKANLIĞI

TUNÇ DEMİRTAŞ
SAİD ABUBAKAR GARBA

COPYRIGHT © 2026

Bu yayının tüm hakları Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

ISBN: 978-625-5703-46-0

Editörya: Ebrar Üzümcü, Berrin Afacan, Mustafa Said İşeri
Mizanpaj: Said Demirtaş

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüpsultan 34050 İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 410
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202 223 98 85 | Faks: 202 223 60 99
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Berlin

Kronenstrasse 1, 10117 Berlin GERMANY
berlin@setav.org

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 6, 1000 Bruxelles BELGIUM
Tel: +32 2 313 39 41

İÇİNDEKİLER

ÖZET | 7

GİRİŞ | 8

TÜRKİYE'NİN COP31 BAŞKANLIĞI:
JEOPOLİTİK KONUM VE AFRİKA İÇİN YOLLAR | 9

TÜRKİYE'NİN STRATEJİK ARAÇ SETİ:
ENERJİ, MADENLER VE KALKINMA İŞ BİRLİĞİ | 12

ZORLUKLAR VE STRATEJİK FIRSATLAR | 15

SONUÇ | 16

Bu analizde Türkiye'nin COP31 başkanlığı aracılığıyla Afrika'nın finansman, teknoloji ve kapasite ihtiyaçlarına dayalı adil dönüşüm sürecini destekleme potansiyeli, orta güç diplomasisinin sunduğu imkanlar çerçevesinde değerlendirilmektedir.

ÖZET

Türkiye'nin 31. Taraflar Konferansı (COP31) başkanlığı, gelişmiş ve gelişmekte olan bölgeler arasındaki iklim uçurumunun giderek derinleştiği bir dönemde gerçekleşmektedir. Avrupa, Asya ve Afrika'nın kesişim noktasında bulunan Türkiye, sahip olduğu diplomatik açılım kapasitesini Afrika'nın küresel iklim müzakerelerindeki sesini güçlendirmek için kullanabilecek bir konumdadır. Finansman, teknoloji ve yenilenebilir enerjiye hakkaniyetli erişim üzerine kurulu olan Afrika'nın adil dönüşümü, küresel iklim adaletinin gerçekleştirilmesi bakımından merkezi önemini korumaktadır. Bununla birlikte kapasite, yatırım ve temsil alanlarındaki süregelen boşluklar kıtanın geride kalması riskini beraberinde getirmektedir.

Türkiye'nin başkanlığı, Güney-Güney iş birliğini güçlendirerek ve Afrika öncülüğündeki iklim finansmanı mekanizmalarını destekleyerek bu açığın daraltılmasına katkı sağlayabilir. Türkiye'nin COP31 başkanlığını Afrika'nın öncelikleriyle uyumlu bir zeminde şekillendirmesi, zirvenin soyut taahhütlerin ötesine geçerek somut iş birliği mekanizmalarının geliştirildiği bir platforma dönüşmesine katkı sağlayabilir. Bu süreç Türkiye'nin orta güç diplomasisini iklim adaleti, kalkınma ve Afrika'nın küresel iklim yönetimindeki temsil kapasitesinin güçlendirilmesi bakımından daha görünür ve sonuç odaklı bir zemine taşıma imkanı sunmaktadır.

GİRİŞ

Küresel iklim tablosu, çevresel maliyetlerin en büyük bölümünü en kırılgan ülkelerin üstlendiği, oysa küresel sanayileşmeden en az payı yine bu ülkelerin aldığı bir “ortak kaynaklar trajedisi” görünümünü arz etmektedir. Bu çerçevede Kasım 2026’da Antalya’da düzenlenecek olan COP31, söylem ve iddiaları uygulamaya dönüştürebilecek bir liderlik modelini zorunlu kılmaktadır. Türkiye açısından bu başkanlık Türkiye Yüzyılı vizyonu ve Afrika Kıtası ile derinleşen on yıllık stratejik temasla aynı döneme denk gelmektedir.

Türkiye’nin COP31 başkanlığını bağlamına oturtmak, derinleşen iklim uçurumunu yani Kuzey’in karbonsuzlaşma kapasitesi ile Güney’in uyum ihtiyaçları arasındaki makası kavramayı gerektirmektedir. Tarihsel emisyonların yüzde 4’ünden azına neden olmasına karşın Afrika şiddetli su kıtlığı ve gıda güvensizliği başta olmak üzere orantısız sistemik risklerle karşı karşıya bulunmaktadır.¹ Sorumluluk ile kırılganlık arasındaki bu asimetri, güvenilir bir COP başkanlığının ele alması gereken temel bir meseledir. COP31’e ev sahipliği yapmak, Türkiye’ye lojistik bir sürecin ötesinde Afrika’nın adil dönüşümünü kü-

¹ “Africa Claims Its Place in Global Climate Leadership with Multi-Billion-Dollar Commitments to Finance Locally-Led Climate Solutions”, African Union, 14 Eylül 2025, erişim 4 Haziran 2026, <https://au.int/en/pressreleases/20250914/africa-claims-its-place-global-climate-leadership>; *State of the Climate in Africa 2024* (Cenevre: World Meteorological Organization, 2025).

resel hakkaniyet ve sorumluluk ekseninin merkezine taşıyabileceği stratejik bir diplomatik alan sunmaktadır. Bu analizde Türkiye'nin Afrika Kıtası genelinde adil dönüşümü kolaylaştırmadaki rolü orta güç diplomasisi çerçevesi üzerinden incelenmektedir.

Mevcut konjonktür, COP31 Aksiyon Gündemi'nin Türkiye'nin Afrika'ya yönelik stratejik çıkarlarıyla uyum arz etmesi bakımından kayda değer bir fırsat sunmaktadır. Afrika Yılı olarak ilan edilen 2005'ten itibaren Türkiye, kıta genelindeki diplomatik varlığını istikrarlı biçimde genişletmiştir. Ticaret hacmi 5,4 milyar dolardan 2024 itibarıyla 37 milyar dolara yükselmiş, 2025 için 40 milyar dolarlık bir hedef belirlenmiştir.² Daha önce belirlenen 50 milyar dolarlık Cumhurbaşkanlığı hedefi ise yakın vadeli ölçütlerin yeniden kalibre edilmesiyle birlikte önümüzdeki on yılın ilerleyen dönemi için öngörülmüştür. Dolayısıyla Türkiye, COP31 başkanlığını üstlenerek insani yardım ve altyapı sağlayıcısı rolünü Küresel Güney için iklim dayanıklılığının merkezi mimarlarından biri olma seviyesine taşıyacak bir eşiktir.³

Bu çalışmada nitel bir politika analizi yöntemi benimsenmiştir. Türkiye'nin orta güç diplomasisinin iklim uçurumunu nasıl kapatabileceğini değerlendirmek üzere vaka çalışması çerçevesi kullanılmıştır. COP31 başkanlığının geleceğe yönelik doğasından kaynaklanan öngörülen sınırlamalara rağmen elinizdeki analiz, yerleşik enerji güvenliği yörüngeleri ve güncel diplomatik çerçevelerden yararlanmaktadır.

Küresel iklim tablosu, çevresel maliyetlerin orantısız biçimde en kırılgan ülkelerin omuzlarına yüklendiği, buna karşılık küresel sanayileşmenin ürettiği refah ve kalkınma fırsatlarından en az payı yine bu ülkelerin aldığı bir "ortak kaynaklar trajedisi" görünümü arz etmektedir.

TÜRKİYE'NİN COP31 BAŞKANLIĞI: JEOPOLİTİK KONUM VE AFRIKA İÇİN YOLLAR

Kurulan analitik çerçeve, Türkiye'nin COP31 başkanlığını yalnızca diplomatik bir görev değil jeopolitik konumunun getirdiği bir imkan olarak değerlendirmesini gerekli kılmaktadır. Bu noktada Türkiye farklı bölgesel ittifaklar arasında köprü işlevi görme kapasitesiyle öne çıkmaktadır. Paris Anlaşması'ni onaylaması ve 2053 Net Sıfır Hedefi'ni açıklamasının ardından Türkiye, iklim yönetiminde yol gösterici bir küresel aktör olarak öne çıkmıştır.⁴ COP31 için Avustralya ile paylaşılan ikili liderlik modeli bu rolü daha da pekiştirmektedir. Bu modelde Avustralya, müzakereleri yürütme ile metin taslaklarını hazırlama ve kapak kararını yayımlama konularındaki münhasır yetkiyi elinde tutarken

² Khadija Mamouni, "Türkiye: An Emerging Middle Power in Africa", *Policy Center for the New South*, sayı 46/25 (Eylül 2025).

³ "Türkiye Holds NGO Consultation on Climate Crisis Ahead of COP31", TRT World, 26 Şubat 2026.

⁴ Republic of Türkiye, *Updated First Nationally Determined Contribution* (Ankara: The Ministry of Environment, Urbanization and Climate Change, 2023).

Türkiye ise başkanlığı ve siyasi vitrini elinde bulundurmaktadır. Bu durum zirvenin genel anlatısını ve kamuya açık önceliklerini şekillendirmesine imkan sağlamaktadır.⁵

Türkiye'nin diplomatik stratejisi, sömürgeci geçmişi olmayan ve talep odaklı ortaklıklar arayışındaki Afrika ülkelerinde karşılık bulan "insani diplomasi" kavramına dayanmaktadır. Bu konumlanma Türkiye'nin Avrupa Birliği'nin (AB) ileri düzey iklim taahhütleri ile Küresel Güney'in kalkınma öncelikli zorunlulukları arasında ara buluculuk yapmasına olanak tanımaktadır. Türkiye, G20 üyeliği ve Afrika Birliği (AfB) ile geliştirdiği stratejik ortaklık üzerinden, geleneksel enerji güvenliği paradigmasından çevre adaletini öne çıkaran çok taraflı bir iş birliği modeline doğru bir geçişi savunabilecek konumdadır.⁶

Bu çok taraflı yaklaşımın en somut sınavı ise Afrika'nın yapısal eksiklikleri ile Türkiye'nin teknik kapasitesinin buluştuğu enerji sektöründe karşımıza çıkmaktadır. Afrika'nın enerji tablosu hızlı kentleşme ve devasa elektrik açığı şeklindeki çift yönlü meydan okumayla biçimlenmekte; Sahra Altı Afrika'da yaklaşık 600 milyon kişi, bir başka deyişle bölge nüfusunun yaklaşık yüzde 47'si elektriğe erişimden yoksun bulunmaktadır.⁷ AfB'nin Gündem 2063 hedeflerinden biri olan 2030 yılına kadar evrensel erişimin sağlanması, yatırım örüntülerinde köklü bir dönüşümü zorunlu kılmaktadır.⁸ Belirtildiği üzere yeşil enerji, diplomatik etki bakımından yeni bir alan haline gelmiştir. Türkiye açısından bu durum, Afrika'nın enerji açığını rekabet üzerinden değil ortak kalkınma hedeflerini ileriye taşıyan türden bir ortaklıkla ele almak için bir fırsat sunmaktadır.⁹

Türkiye'nin yenilenebilir enerjide iç piyasada elde ettiği başarı, Afrika ülkeleri için ölçeklenebilir bir model işlevi görmektedir. 2025 itibarıyla yenilenebilir kaynaklar Türkiye'nin toplam kurulu elektrik kapasitesinin yaklaşık yüzde 62'sini oluşturmaktadır.¹⁰ Bu teknik birikim 2026'da hidroelektrik altyapısı ile şebeke modernizasyonuna odaklanan Etiyopya ile imzalanan mutabakat zaptı gibi ikili anlaşmalar yoluyla halihazırda ihraç edilmektedir.¹¹ Türkiye ayrıca Ekim 2024'te Gambiya'da ülkedeki sürdürülebilir enerji şebekesini güçlendir-

5 Büşra Zeynep Özdemir, "Türkiye's Emerging Role in Global Climate Governance at COP31", *SETA Perspective*, sayı 82 (Kasım 2025).

6 Said Abubakar Garba ve Tunç Demirtaş, "Nigeria-Türkiye Partnership in a Multipolar Era: Symbiotic Necessity in a Fragmented Global Order", *SETA Analysis*, sayı 96 (Ocak 2026).

7 *Africa Energy Outlook 2022* (Paris: IEA, 2022), 15-26; "Mission 300: Powering Africa", World Bank, erişim 5 Mayıs 2026, <https://www.worldbank.org/en/programs/energizing-africa>.

8 *Africa Energy Outlook 2022*, 15-18; African Energy Commission (AFREC), *The African Energy Transition Strategy and Action Plan (ETSAP)* (Cezayir: African Union, 2025), 18-22.

9 Gülşah Özdemir, "Green Energy and New Forms of Diplomacy: Environmental Strategies in International Power Struggle", *International Journal of Environmental Sciences* 11, sayı 6 (2025).

10 Özdemir, "Türkiye's Emerging Role in Global Climate Governance at COP31", 9.

11 "Turkish Energy in the Horn of Africa", T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (ETKB), 17 Ocak 2026, erişim 5 Mayıs 2026, <https://enerji.gov.tr/news-detail?id=31746>.

meye yönelik ortak güneş ve rüzgar enerjileri projelerinin başlatılmasını hedefleyen önemli bir yenilenebilir enerji anlaşması imzalamıştır.¹² Aynı şekilde 2035'e kadar yenilenebilir enerji payını yüzde 20'ye çıkarmayı amaçlayan Libya'da da Türk firmalarının yenilenebilir kapasiteyi genişletme alanındaki uzmanlığına yönelik talep artmaktadır.¹³

Bu ortaklıkların güvenilirliği, Türkiye'nin yurt içi iklim performansında temellenmektedir. Türkiye son yirmi yılda büyük çaplı şebeke ve depolama yatırımlarının da desteğiyle rüzgar ve güneş enerjileri kapasitesini önemli ölçüde genişletmiştir.¹⁴ Bu çerçevede Türkiye'nin sunduğu liderlik, kıtanın kırsal ve hizmet erişimi sınırlı bölgeleri için büyük önem taşıyan merkezi olmayan yenilenebilir enerji sistemlerini ve batarya depolama entegrasyonunu öne çıkararak Afrika için yeni yollar açabilecek niteliktedir.¹⁵

Bununla birlikte teknoloji tek başına bu açığı kapatamamakta; yeterli finansman olmadığında en ölçeklenebilir modeller dahi kağıt üzerinde kalmaktadır. İklim finansmanı, iddia ile uygulama arasındaki açının en keskin biçimde görüldüğü alandır. Afrika ülkeleri liderleri, 2025 Addis Ababa Bildirgesi ile Afrika İklim İnovasyon Mutabakatı'nın (ACIC) kurulması amacıyla yıllık 50 milyar dolarlık katalitik finansman çağrısında bulunsa da mevcut küresel taahhütler ve sermaye akışları bu rakamın çok gerisinde seyretmektedir.¹⁶ Türkiye, COP31 başkanlığını Afrika'daki yeşil projelerin yüksek sermaye maliyetini azaltacak adil iklim finansmanı mekanizmalarını savunmak için kullanabilir.¹⁷ Bu da ACIC gibi girişimlerin desteklenmesini ve Türk kurumları ile çok taraflı bankaları kapsayan üçlü iş birliği modelleri aracılığıyla özel sektör yatırımları risklerinin azaltılmasını içermektedir. Bu gündemin aciliyeti, Afrika'nın halihazırda karşı karşıya bulunduğu iklim risklerinin ölçeğiyle birlikte düşünüldüğünde daha da belirgin hale gelmektedir.¹⁸

Türkiye, G20 üyeliği ve AfB ile geliştirdiği stratejik ortaklıklar sayesinde, geleneksel enerji güvenliği paradigmasının ötesine geçerek çevre adaletini merkeze alan çok taraflı bir iş birliği vizyonunun taşıyıcısı ve savunucusu olabilecek bir konumdadır.

12 "Türkiye-Gambia Energy Partnership: New Era for Renewable Projects in Africa", Liberty East 1, YouTube, 17 Ekim 2025, <https://www.youtube.com/watch?v=8IBnXdgFIGo>.

13 "Libya Seeks Turkish Investment, Expertise for Renewable Energy Expansion", Anadolu Ajansı, 11 Şubat 2026.

14 "Electricity", ETKB, 21 Mayıs 2026, erişim 10 Nisan 2026, <https://enerji.gov.tr/infobank-energy-electricity>; *Renewable Capacity Statistics 2025* (Abu Dabi: IRENA, 2025), 12.

15 Garba ve Demirtaş, "Nigeria-Türkiye Partnership in a Multipolar Era", 88.

16 "Africa Claims Its Place in Global Climate Leadership with Multi-Billion-Dollar Commitments to Finance Locally-Led Climate Solutions".

17 Özdemir, "Green Energy and New Forms of Diplomacy".

18 Özdemir, "Green Energy and New Forms of Diplomacy", 4.

TABLO 1. AFRİKA'DA ÖNGÖRÜLEN İKLİM RİSKLERİ		
Risk Kategorisi	Öngörülen Etki (1,5 °C ila 2 °C Isınma Senaryosunda)	Güven Düzeyi
Gıda Güvenliği	Afrika'nın büyük bölümünde temel mahsullerde verim düşüşleri yaşanmaktadır. 1961'den bu yana tarımsal üretkenlik artışı, iklim değişikliği nedeniyle yüzde 34 oranında geri çekilmiş olup bu durum dünyadaki diğer bütün bölgelerde yaşanan düşüşten daha yüksektir.	Yüksek
Halk Sağlığı	Aşırı sıcaklara bağlı ölümlerde artış ve vektör kaynaklı hastalıkların (sitma vb.) yayılım alanının genişlemesi öngörülmektedir.	Yüksek
Ekonomik Büyüme	Isınma 2 °C yerine 1,5 °C ile sınırlandırılabilirdiği takdirde 2100 yılına kadar kişi başına GSYH'nin yüzde 10 ila 20 daha yüksek olacağı öngörülmektedir.	Yüksek
İnsan Göçü	Sahra Altı Afrika'da 2050 yılına kadar 17-40 milyon arası iç göçmen beklenmekte ve bu rakam 2,5 °C senaryosunda ise 86 milyona yükselmektedir.	Orta
Ekosistemler	Doğu Afrika mercan resiflerinin yüzde 90'ının yok olması ve Kongo Havzası turbalıklarının kuruması öngörülmektedir.	Yüksek

Kaynak: Fact Sheet–Africa; Latest COPs on Climate Change, Desertification and Biodiversity.

Bu öngörülen riskler birbirinden bağımsız işlememekte; kıtadaki mevcut yönetim ve güvenlik baskılarını derinleştirmektedir. Çevresel bozulma ile sosyo-politik istikrar arasındaki etkileşim giderek artan bir endişe kaynağı durumundadır. Kuraklık ve çölleşme, gıda güvensizliğinin başlıca tetikleyicileri arasında yer almakta; bu durum birçok vakada Sahel ve Güney Afrika gibi açlık kriz noktalarındaki süregelen çatışmalarla daha da ağırlaşmaktadır.¹⁹ 2024 İbrahim Afrika Yönetişim Endeksi (IIAG) son on yılda gıda güvenliği puanlarında 1,9'luk gerileme olduğunu ortaya koymaktadır. Doğu ve Batı Afrika'daki çeşitli ülkelerde gerçekleşen çift haneli düşüşler de dikkati çekmektedir.²⁰ Türkiye açısından bu sistemik risklerin kavranması, iklim krizinin insani boyutunu ele alan bir COP31 stratejisi geliştirilmesi bakımından zorunlu görünmektedir.

TÜRKİYE'NİN STRATEJİK ARAÇ SETİ: ENERJİ, MADENLER VE KALKINMA İŞ BİRLİĞİ

Düşük karbonlu ekonomiye geçiş, Türkiye-Afrika ortaklığı açısından hem en önemli fırsatı hem de en önemli sınamayı oluşturmaktadır. Zira kıta genelinde devam eden enerji erişim sorunları, adil ve kapsayıcı bir dönüşümün önündeki temel engellerden biridir. Daha önce de belirtildiği üzere nüfusun yalnızca üçte biri temiz pişirme yakıtlarına erişebilmekte, bu durum ise enerji yoksunluğunun halk sağlığı ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerini daha da ağırlaştırmaktadır.²¹ Aynı zamanda Afrika, yenilenebilir enerji alanında, kullanılmayan devasa bir po-

¹⁹ Latest COPs on Climate Change, Desertification and Biodiversity: Key Outcomes for Africa (2024-2025) (Londra: Mo Ibrahim Foundation, 2025); Fact Sheet–Africa: Regional Aspects of Climate Change Impacts, Adaptation and Vulnerability (Cenevre: IPCC, 2022).

²⁰ Latest COPs on Climate Change, Desertification and Biodiversity, 22.

²¹ Africa on the Road to COP30: From Addis Ababa to Belém (Londra: Mo Ibrahim Foundation, 2025).

tansiyeye sahip olmakla birlikte küresel temiz enerji yatırımlarının yalnızca yüzde 2'sini çekebilmektedir.²²

Türkiye, yenilenebilir kaynakları öncelemekle birlikte Afrika'nın enerji egemenliğine ulaşmasında hidrokarbonların oynayabileceği geçiş dönemi rolünü de tanımaktadır. Örneğin Somali'de Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) söz konusu kaynakların üretime kazandırılması ve böylece ülkenin kendi kalkınması için gereken finansal zemini oluşturması amacıyla karada ve denizde yer alan blokların arama haklarını edinmiştir. Benzer şekilde Türkiye, Senegal ve Nijer ile petrol, doğal gaz ve maden aramayı kapsayan iş birliği anlaşmaları da imzalamıştır.²³

Bu ortaklıklar yalnızca kaynak çıkarımıyla sınırlı kalmayıp Türkiye'nin bölgesel bir enerji merkezi olarak gelişme yönündeki daha kapsamlı hedefinin bir parçasını oluşturmaktadır.²⁴ Türkiye, Afrika ülkelerinin kendi yerli kaynaklarını geliştirmesine yardımcı olarak hem kendi enerji tedarik zincirlerini güvence altına almakta hem de bölgesel tedarikçilere ve geleneksel Batılı büyük şirketlere kıyasla bu ülkelere daha uygun maliyetli bir alternatif sunmaktadır.²⁵

Bununla birlikte hidrokarbonların ötesinde dönüşüm ekonomisi giderek Afrika'nın belirleyici bir konumda bulunduğu farklı bir kaynak setiyle tanımlanmaktadır. Elektrikli araçlara ve yenilenebilir enerji depolama teknolojilerine yönelik küresel yönelim, kıtanın kritik mineral rezervlerini her zamankinden daha stratejik bir konuma taşımıştır. Kıta bu minerallerin yaklaşık yüzde 90'ını halihazırda ham halde ihraç etmekte ve iç piyasada işlemenin getireceği ekonomik kazanımlardan vazgeçmektedir. AfB'nin 2025'te kabul ettiği Yeşil Mineraller Stratejisi, kaynağa dayalı sanayileşmeye yönelik daha eski tarihli Gündem 2063 vizyonu üzerine inşa edilerek yurt içinde işleme ve katma değer üretmeye ilişkin artan aciliyeti yansıtmaktadır.²⁶

Türkiye, bu dönüşümü kıta üzerinde doğrudan kurulacak mineral işleme ve batarya üretim tesisleri aracılığıyla destekleyebilir. Türkiye, iç piyasaya ve ihracata yönelik enerji hedeflerini destekleyecek biçimde 2025'te sınai kapasitesini genişletmiştir. Yerli firmalar 2028'e kadar 5 GW'lık hedefi karşılamak üzere yüksek verimli güneş ekipmanı üretimine yönelmiştir.²⁷ Bu üretim kabiliyetlerinin Afrika'nın mineral kaynaklarıyla uyumlulaştırılması her iki tarafın sınai tabanını güçlendirecektir.²⁸

22 *Africa on the Road to COP30*, 14.

23 "Türkiye, Somalia Sign Onshore Hydrocarbon Exploration Deal", TRT Afrika, 10 Nisan 2025; Duygu Alhan, "Türkiye, Senegal ile Enerji, Petrol ve Doğal Gaz Alanında Anlaşma İmzaladı", Anadolu Ajansı, 31 Ekim 2024.

24 "Türkiye Expands Its Energy Strategic Ambitions with More Missions in Libya and Somalia", TRT World Now, YouTube, 21 Şubat 2026, <https://www.youtube.com/watch?v=drRrNIHOTv8>.

25 *Global Critical Minerals Outlook 2025* (Paris: IEA, 2025).

26 *African Green Minerals Strategy* (Addis Ababa: African Union, 2025); *Agenda 2063: The Africa We Want* (Addis Ababa: African Union Commission, 2015).

27 "Libya Seeks Turkish Investment, Expertise for Renewable Energy Expansion".

28 Garba ve Demirtaş, "Nigeria-Türkiye Partnership in a Multipolar Era", 102.

Bu potansiyelin ölçeği son derece çarpıcıdır. Afrika; kobalt, lityum, bakır ve grafit başta olmak üzere kritik minerallerin engin rezervleri sayesinde küresel enerji dönüşümünün merkezinde konumlanmaktadır. Uluslararası Enerji Ajansı'nın (IEA) Küresel Kritik Mineraller Görünümü'ne göre Afrika'nın mineral pazar değeri, başta bakır üretimindeki hızlı genişleme tarafından sürüklenmek üzere 2030'a kadar yüzde 65 oranında artacaktır.

Bununla birlikte minerallerin ortak bir sınai tabana dönüştürülmesi –salt ikili anlaşmaların ötesinde– Türkiye'nin Afrika ile temasına yön veren daha geniş kurumsal mimariyi gerektirmektedir. Ankara Mutabakatı, sürdürülebilirliği ve

Türkiye, kendi teknolojik birikimini Afrikalı ortaklarının sahadaki ihtiyaçlarıyla uyumlu hale getirerek Antalya'daki COP31'in, bu tür kazanımlara en çok ihtiyaç duyan ülkeler için söylemin ötesine geçen somut ve uygulanabilir çıktılar üretmesine katkı sunabilecek bir konumdadır.

insan odaklı kalkınmayı öne çıkararak Türkiye'nin Afrika'daki temasına kavramsal çerçeve sağlamaktadır. Bu model, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) gibi kurumlar aracılığıyla hayata geçirilmektedir. TİKA, başta Afrika olmak üzere 170 ülkede 30 binin üzerinde proje gerçekleştirmiştir.²⁹ Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın eşi Emine Erdoğan'ın öncülüğünde yürütülen Sıfır Atık girişimi ise COP31 Aksiyon Gündemi'nin amiral politikalarından biridir.³⁰ Bu program Afrika'nın hızla genişleyen kentsel merkezleri için kritik bir mesele olan çöp sahalarından kaynaklanan metan emisyonlarının azaltılmasına odaklanarak enerji-su-atık eksenini ele almaktadır. Bunun yanı sıra Türkiye'nin Karadeniz Tahıl Koridoru diplomasisindeki rolü, küresel tedarik zinciri risklerini yönetme kapasitesini ortaya koymakta; bu kabiliyet, kobalt ve lityum gibi kritik kaynakların yerelde işlenmesini güvence altına almak amacıyla Afrika'nın yeşil mineral stratejisine de uygulanabilmektedir.

Türkiye'nin yaklaşımı diplomatik söylem yerine pratik teslimatı öne çıkarmaktadır. Türkiye kendisini üst düzey müzakerelerle sınırlandırmak yerine başkanlığını iç piyasada zaten denenmiş modelleri yaygınlaştırmak için kullanmaktadır. Bunların en açık örneğini Sıfır Atık girişimi oluşturmaktadır. Amaç, etki yansıtmak değil ihtiyaç sahibi ortaklara taklit edilebilir çözümler sunabilmektir.

Afrikalı ortaklar açısından bu yaklaşımın değeri somutluğunda yatmaktadır. Sıfır Atık modeli örneğin Afrika'nın büyüyen kentlerinin atık yönetimi sorunlarını doğrudan ele almakta ve enerjiden geri kazanım yatırımlarına alan açmaktadır. Bu tür hedef odaklı ve aktarılabilir girişimler, Afrika hükümetleri için hayata geçirilmeden kalan geniş kapsamlı iklim taahhütlerinden çok daha işlevseldir. Bu nitelikteki adımlar küresel iklim yönetişimini Afrika kentsel merkezlerinin acil

²⁹ Said Abubakar Garba, "Beyond the Humanitarian Mandate: Assessing the Strategic Calculus of Türkiye's Foreign Aid Programs", *Turkish Journal of International Development* 1, sayı 2 (2025): 127-150.

³⁰ "No. 56, 30 Mach 2026, Regarding the International Day of Zero Waste", T.C. Dışişleri Bakanlığı, erişim 5 Mayıs 2026, https://www.mfa.gov.tr/no_56_uluslararası-sifir-atık-gunu-hk.en.mfa.

ihtiyaçlarına bağlamakta; taahhütlerin sağlık, enerji güvenliği ve yerel çevresel koşullarda iyileşmelere aktarılmasına katkı sağlamaktadır.

Sıfır Atık gibi aktarılabilir girişimler ancak yerel sürdürme kapasitesiyle bir araya getirildiğinde kalıcı sonuçlar üretmektedir. Bu nedenle iklim uçurumunu kapatabilmek için Türkiye'nin altyapı ve proje tesliminin ötesine geçerek kurumsallaşmış bir bilgi paylaşımına yönelmesi gerekmektedir. Afrika Enerji Sektörü Teknik Yardım Programı (AESTAP) gibi girişimler aracılığıyla Afrikalı uzmanların eğitilmesi; enerji dönüşümünün adil bir şekilde gerçekleşmesinin yanında yerel aktörler tarafından yönetilmesini de güvence altına almakta ve karmaşık enerji ekosistemlerinin etkin yönetimi için gerekli yerli kurumsal ve düzenleyici kapasitenin oluşmasına imkan tanımaktadır.³¹

ZORLUKLAR VE STRATEJİK FIRSATLAR

Başkanlığın geleceğini şekillendirecek iki zorluk özellikle ön plana çıkmaktadır. Bunlardan ilki dışsal nitelik taşımaktadır. Başka bir deyişle COP31'e giden yol engeller barındırmaktadır. Jeopolitik parçalanma ve büyük güç rekabetleri, iddialı iklim eyleminin gerektirdiği birliği aşındırma riski taşımaktadır. Bu nedenle Türkiye, Akdeniz ve Avrasya'daki stratejik öncelikleri ile Küresel Güney için güvenilir bir ara bulucu olma rolü arasında hassas bir denge kurmak durumundadır. Nitekim müzakerelerin, Afrika'nın temel kaygılarını oluşturan uyum ile kayıp ve zarar konularını ikincil plana iterek yalnızca azaltıma odaklanmayı sürdürmesi, süregelen bir risk teşkil etmektedir. Türkiye'nin fırsatı, Aksiyon Gündemi'ni bağlayıcı olmayan taahhütler yerine somut çıktıları öne çıkaracak şekilde yeniden çerçevelemekte yatmaktadır. Odağı müzakereden uygulamaya kaydırmak suretiyle Türkiye, somut altyapı projeleri ve esaslı teknoloji transferleriyle sonuçlanan bir COP gerçekleştirebilir.³²

İkinci sınama içsel bir nitelik taşımakta ve Afrika Kıtası'nın kendi içinden kaynaklanmaktadır. Afrika Müzakereciler Grubu (AGN), Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) bünyesindeki en büyük bölgesel bloku oluşturmaktadır. Kayıp, zarar ve uyum finansmanı alanlarında önemli kazanımlar elde etmesine karşın iç bütünlüğündeki kırılmalı varlığını sürdürmektedir. Öncelikler coğrafi, ekonomik ve sektörel hatlar boyunca farklılaşmaktadır. Küçük ada devletleri ve kıyı ekonomileri uyum ile kayıp ve zararı ön plana çıkarmaktadır. Kongo Havzası ve Batı Afrika'daki orman zengini devletler Ormansızlaşma ve Orman Bozulmasından Kaynaklanan Emisyonların Azaltılması (REDD+) ile karbon piyasalarını incelemektedir. Nijerya, Angola ve Mozambik

31 "Africa Energy Sector Technical Assistance Program", African Development Bank, erişim 6 Nisan 2026, <https://www.afdb.org/en/topics-and-sectors/initiatives-and-partnerships/africa-energy-sector-technical-assistance-program>; Garba ve Demirtaş, "Nigeria-Türkiye Partnership in a Multipolar Era", 102.

32 Özdemir, "Türkiye's Emerging Role in Global Climate Governance at COP31", 17.

gibi hidrokarbon üreticileri mali alanı koruyacak kademeli bir dönüşüm için ısrar etmekte; Sahel ve Afrika Boynuzu ülkeleri ise gündemlerini gıda güvenliği ve iklim kaynaklı yerinden edilme etrafında şekillendirmektedir.

Addis Ababa Bildirgesi, COP30 öncesinde birleşik bir tutum sergilemiş olsa da bu duruşun bağlayıcı çıktılara dönüştürülmesi söz konusu çelişen ulusal çıkarların uzlaştırılmasına bağlıdır. Türkiye açısından bu durum tek bir “Afrika gündemi” çerçevelemesinin yetersiz kalacağı anlamına gelmektedir. Etkili bir COP31 başkanlığı, Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (ECOWAS), Doğu Afrika Topluluğu (EAC) ve Güney Afrika Kalkınma Topluluğu (SADC) gibi bölgesel ekonomik topluluklar ve alt kıtasal koalisyonlarla çalışan çok katmanlı bir temas stratejisi tasarlamayı gerektirmektedir. Başka bir ifadeyle AGN’yi yekpare bir muhatap olarak ele almaktan kaçınmayı zorunlu kılmaktadır. Bu içsel heterojenliğin kavranamaması, başkanlığın inşa etmek istediği dayanışmanın altını oyma pahasına bir kısım devletler desteklenirken diğerlerinin ise yetersiz temsil edildiği çıktılarının üretilmesi riskini doğuracaktır. Bununla birlikte özenle yönetildiği takdirde bu heterojenlik bir fırsata dönüşebilecektir. Çok katmanlı bir yaklaşım Türkiye’ye zirvenin başarısını tek bir kıtasal mutabakata bağlamak yerine farklı Afrika koalisyonlarıyla eş zamanlı olarak ayrı ve uyarlanmış çıktılar üretme esnekliği sağlamaktadır.³³

SONUÇ

Türkiye’nin Antalya’da COP31’e ev sahipliği yapması diplomatik bir kilometre taşının ötesinde anlam taşımaktadır. Türkiye, Aksiyon Gündemi’ni şekillendirerek ve Ankara Mutabakatı üzerine inşa ederek Küresel Kuzey’in iklim hedefleri ile Küresel Güney’in kalkınma ihtiyaçları arasında bir köprü işlevi üstlenebilecektir. Böyle bir rolün önemi, iklim eyleminin artık taahhütlerin ötesine geçerek finansman, teknoloji transferi ve kapasite geliştirme alanlarında somut sonuçlar üretebilme kapasitesi üzerinden değerlendirildiği bir aşamaya ulaşmış olmasından kaynaklanmaktadır. Türkiye’nin Afrika ile son yirmi yılda inşa ettiği ortaklık tam olarak bu anlayışa dayanmakta; iş birliğini söylem düzeyinin ötesine taşıyarak somut projeler, kapasite inşası ve kurumsal destek mekanizmalarıyla pekiştirmektedir.

Afrika ülkeleri için Türkiye ile geliştirilen ortaklık, eski donör ilişkilerine atfedilen sömürgeci yükten arınmış bir biçimde enerji egemenliği ve sanayileşmeye giden bir yol sunmaktadır. Türkiye için ise COP31’de somut sonuçlar elde edebilmek, daha hakkaniyetli bir uluslararası düzenin savunucusu olarak edindiği konumu pekiştirecektir. Türkiye kendi iç teknolojik birikimini Afrikalı ortak-

³³ Nick Micinski, Victoria Markiewicz ve Praise P. T. Gandah, “Who Speaks for Africa at COP? Power and Politics at the UN Climate Negotiations”, *Carnegie Endowment for International Peace*, (Haziran 2024).

larının pratik ihtiyaçlarıyla uyumlu hale getirerek Antalya'nın bu sonuçlara en çok ihtiyaç duyan ülkeler için gerçek çıktılar üretmesini sağlama fırsatına sahip bulunmaktadır.

Bununla birlikte somut sonuçların elde edilmesi, başkanlığın hangi kriterlere göre değerlendirileceğinin belirlenmesini gerektirmektedir. Bu doğrultuda başkanlığın kurumsal niteliğini ve küresel ölçekte oluşturacağı diplomatik etkiyi somutlaştıracak üç temel alan ön plana çıkmaktadır:

- Birincisi Türk kurumları, Afrika Kalkınma Bankası ve çok taraflı iklim fonları arasında oluşturulacak ve kıtadaki yenilenebilir enerji projelerinin sermaye maliyetini düşürecek üçlü mekanizmaya dayanan, Antalya'da açıklanacak somut ve Afrika odaklı bir finansman paketidir.
- İkincisi AESTAP ve TİKA'nın kurumsal birikimi üzerine inşa edilmiş, eğitim verilen Afrikalı uzman sayısı ve desteklenen düzenleyici çerçeveler bakımından ölçülebilir hedeflere bağlanmış bir teknik iş birliği eksenidir.
- Üçüncüsü Türkiye-Avustralya ortaklık modaliteleri çerçevesinde Avustralya ile yürütülecek sıkı koordinasyondur. Bu sayede Türkiye'nin uyum, kayıp-zarar ve kritik minerallere ilişkin Aksiyon Gündemi'nin, biçimsel müzakere eksenleriyle eş güdüm içinde ilerlemesi sağlanabilecektir. Söz konusu gündemin hayata geçirilmesi, başkanlık yılı boyunca süreklilik arz eden bir özeni gerektirmektedir. Nihayetinde Antalya, harekete geçirilen finansman, eğitilen uzmanlar ve Afrika topraklarında başlatılan projeler gibi somut çıktılarla değerlendirilecektir.

TUNÇ DEMİRTAŞ

Lisans ve yüksek lisans eğitimlerini sırasıyla 2012’te ve 2015’te Bursa Uludağ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde tamamlamıştır. Yüksek lisans tezini “Türkiye’nin Afrika Politikasında Yumuşak Güç Unsurunun Rolü” başlığıyla savunmuş ve bu çalışmasıyla Sosyal Bilimler Alanında En İyi Üçüncü Tez Ödülü’nü kazanmıştır. Doktorasını 2022’de Bursa Uludağ Üniversitesi’nde “Devletin Yeniden Yapılandırılmasında Riskler ve Fırsatlar: Afrika Boynuzu Örneği” adlı tez çalışmasıyla tamamlayan Demirtaş, Mersin Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde Afrika siyaseti dahil olmak üzere çeşitli dersler vermektedir. Ayrıca Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) tarafından yayımlanan *Afrika Yıllığı*’nın editörlüğünü Prof. Dr. Soyalp Tamçelik ile birlikte üstlenmiştir. Afrika siyaseti üzerine çeşitli akademik çalışmaları olan Demirtaş’ın Afrika Boynuzu başta olmak üzere kıtanın farklı bölgeleri üzerine yayımlanmış makaleleri, kitap bölümleri, analizleri ve raporları bulunmaktadır. Akademik çalışmaları kapsamında Somali, Sudan, Cibuti, Kenya, Etiyopya ve Güney Afrika gibi ülkelerde saha araştırmaları gerçekleştirmiştir. SETA Vakfı’nda Dış Politika Direktörlüğünde araştırmacı olan Demirtaş’ın çalışma ve ilgi alanları arasında Afrika Boynuzu siyaseti, Afrika’da küresel/bölgesel güç rekabeti ve Türkiye-Afrika ilişkileri yer almaktadır.

SAİD ABUBAKAR GARBA

Emekli bir Hava Kuvvetleri subayı ve 2016-2020 arasında Nijerya’nın Türkiye Büyükelçiliğinde yardımcı savunma ataşesi olarak görev yapmış bir diplomattır. 2025’te Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nden (ODTÜ) uluslararası ilişkiler alanında doktora derecesini almıştır. Hava Kuvvetleri İdare Enstitüsünde komutan ve başöğretmen olarak görev yapmıştır. Ayrıca Abuja’da Hava Kuvvetleri Komutanlığı Karargahında kurmay subay olarak önemli liderlik görevlerinde bulunmuştur. 2024’te Cenevre Güvenlik Politikası Merkezi’nden mezun olan Garba, Güney Afrika’daki Cape Peninsula University of Technology’den insan kaynakları diplomasına (2016) da sahiptir. Nijerya Yönetim Enstitüsü üyesidir. Ayrıca Türkiye’deki NATO Barış için Ortaklık Eğitim Merkezi ile NATO Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi’nden barışı koruma, terörizm, uluslararası insancıl hukuk ve kriz müdahalesi alanlarında uzmanlık sertifikaları almıştır. Mevcut araştırmaları enerji güvenliği, iklim riskleri ve savunma diplomasisinin keşişim noktalarına odaklanmakta olup özellikle Sahel ve Çad Gölü Havzası’nda kinetik olmayan stratejik liderlik konusunu ele almaktadır.

İklim Uçurumunu Kapatmak: Afrika'nın Adil Dönüşümü için Bir Katalizör Olarak Türkiye'nin COP31 Başkanlığı

Tunç Demirtaş, Said Abubakar Garba

Türkiye'nin 31. Taraflar Konferansı (COP31) başkanlığı, gelişmiş ve gelişmekte olan bölgeler arasındaki iklim uçurumunun giderek derinleştiği bir dönemde gerçekleşmektedir. Avrupa, Asya ve Afrika'nın kesişim noktasında bulunan Türkiye, sahip olduğu diplomatik açılım kapasitesini Afrika'nın küresel iklim müzakerelerindeki sesini güçlendirmek için kullanabilecek bir konumdadır. Finansman, teknoloji ve yenilenebilir enerjiye hakkaniyetli erişim üzerine kurulu olan Afrika'nın adil dönüşümü, küresel iklim adaletinin gerçekleştirilmesi bakımından merkezi önemini korumaktadır. Bununla birlikte kapasite, yatırım ve temsil alanlarındaki süregelen boşluklar kıtanın geride kalması riskini beraberinde getirmektedir.

Türkiye'nin başkanlığı, Güney-Güney iş birliğini güçlendirerek ve Afrika öncülüğündeki iklim finansmanı mekanizmalarını destekleyerek bu açığın daraltılmasına katkı sağlayabilir. Türkiye'nin COP31 başkanlığını Afrika'nın öncelikleriyle uyumlu bir zeminde şekillendirmesi, zirvenin soyut taahhütlerin ötesine geçerek somut iş birliği mekanizmalarının geliştirildiği bir platforma dönüşmesine katkı sağlayabilir. Bu süreç Türkiye'nin orta güç diplomasisini iklim adaleti, kalkınma ve Afrika'nın küresel iklim yönetimindeki temsil kapasitesinin güçlendirilmesi bakımından daha görünür ve sonuç odaklı bir zemine taşıma imkanı sunmaktadır.

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • BERLİN • BRÜKSEL

www.setav.org